

Dhjetor 2020

Projekti DATALIT

Raporti i Analizës së Nevojave – Përmbledhje ekzekutive (Shqip)

Në këtë përmbledhje ekzekutive paraqitet hyrja e Raportit të Analizës së Nevojave, në të cilin shpjegohen qëllimet dhe objektivat e projektit DATALIT si dhe çfarë përmban çdo kapitull i raportit. Konkluzionet kryesore nga instrumentat e paketës së parë të punës PP1 (WP1) si desk research, pyetësorët, intervistat dhe fokus grupet jepen po ashtu në këtë përmbledhje ekzekutive. Gjithashtu, paraqiten konkluzionet e përgjithshme të raportit të analizës së nevojave për PP1. Kjo përmbledhje ekzekutive do të sigurohet në 7 gjuhë, në Anglisht dhe në gjuhët amtare të partnerëve të konsorciumit.

Hyrje

Ky projekt është krijuar në kuadër të projektit KA2 Knowledge Alliance: Bashkëpunimi për inovacionin dhe shkëmbimin e praktikave të mira. Projekti i përbashkët kërkimor DATALIT, vjen në kuadër të Programit Erasmus+ nga Bashkimi Europian, ai koordinohet nga “Instituti për Teknologjitë dhe Didaktikat” i Këshillit Kërkimor Kombëtar Italian dhe synon promovimin e “Njohurisë së të dhënave” (Data Literacy-DL) që ndërlidhin arsimin e lartë dhe biznesin. Konsorciumi ka 14 partnerë, nga 6 vende Europiane dhe parashikohet të zgjasë për 3 vite, me një buxhet total prej 595.290,00 euro.

Projekti DATALIT synon:

- Ofrimin e mundësisë për të arritur një nivel të qëndrueshëm të njohurisë së të dhënave studentëve nga Fakultete të ndryshme, që ata të përdorin dhe të aplikojnë këto njohuri në mënyra të përshtatshme dhe të ndryshme në jetët e tyre personale dhe profesionale;
- Zvogëlimin e hendekut ndërmjet biznesit dhe akademisë dhe vënien e sipërmarrjeve të BE në kontakt të drejtpërdrejtë me punonjësit potencial të ardhshëm ose me partnerë biznesi të trajnuar siç duhet për të përdorur të dhënat në mënyrë efektive.

Objektivat e përgjithshëm të projektit derivojnë nga sfidat dhe nevojat e identifikuara gjatë analizës paraprake të nevojave, dhe paraqiten si në vijim:

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

- Përcaktimi i një kuptimi të përbashkët lidhur me atë çfarë supozohet të dijë dhe është në gjendje të bëjë një njohës i të dhënave, jo vetëm si punonjës, por edhe si një qytetar aktiv.
- Dizenjimi dhe zhvillimi i kornizave didaktike inovative në lidhje me njohurinë e të dhënave të cilat reflektojnë pikëpamjet dhe nevojat e akademisë dhe tregut të punës.
- Nxitjen e kulturës së njohurisë së të dhënave tek qytetarët Europianë.
- Mundësimi që studentët e diplomuar të fitojnë aftësitë e të dhënave që u duhen për të arritur sukses në tregun e punës dhe për të marrë pjesë aktive në shoqërinë civile.

Ky raport reflekton produktin që dorëzohet për Paketën e 1-rë të Punës (PP1) - Zhvillimi i një analize krahasuese të nevojave mbi Njohurinë e të Dhënave, për produktin Raporti i Analizës së Nevojave – një raport që përpilon punën e 14 partnerëve të konsorciumit. Raporti i analizës së nevojave përmbledh rezultatet e aktiviteteve kërkimore të kryera në Paketën e 1-rë të Punës (PP1). Ky raport do të ndahet në dy pjesë kryesore: pjesa e parë përmbledh dhe nënvizon njohuritë nga desk research. Pjesa e dytë do të paraqesë rezultatet e marra nga kryerja e intervistave, pyetësorëve dhe fokus grupeve.

Në Kapitullin 2, pjesa e parë e produktit të PP1 Instrumentat e Analizës së Nevojave lidhet me hartimin e Desk Research të kryer nga të gjithë partnerët e DATALIT për 18 vende evropiane dhe Tunizinë. Kapitulli 3 ka të bëjë me pjesën e dytë të produktit të PP1 Instrumentat e Analizës së Nevojave, pra paraqet tre instrumentat kërkimorë të përdorur për analizën: Pyetësorët, Intervistat dhe Fokus Grupin. Së fundmi, kapitulli 4 është konkluzioni i këtij raporti me gjetjet dhe përfundimet kryesore të të gjitha produkteve të paraqitura, duke finalizuar kështu produktin final të PP1 Raporti i Analizës së Nevojave.

1. Desk Research

Desk research-i konsiston në analizën e burimeve të ndryshme, nga të gjithë partnerët e konsorciumit DATALIT, për 19 vende. Përfaqja multidisiplinare e këtij kërkimi lejon të vëzhgohet sesi është gjendja e njohurisë së të dhënave në secilin vend. Megjithëse disa vende japin më shumë informacione sesa të tjerat, përsëri mund të marrim informacione të rëndësishme, konkluzionet kryesore të të cilave paraqiten në vijim.

Termi “njohuri e të dhënave” (data literacy) nuk është i njohur në shumicën e vendeve të analizuara. Termat e përdorur më gjerësisht ndër të tjera përfshijnë “njohuria dixhitale”, “njohuria e informacionit”, “kompetenca e të dhënave”, “njohuria e medias”, “ njohuria

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA statistikore”, “njohuria kompjuterike/IT”. Në pjesën më të madhe të vendeve koncepti është shumë i lidhur me aftësitë dixhitale. Disa vende si Belgjika ose Serbia as nuk e njohin si term ose as nuk kanë një përkthim të drejtëpërdrejtë për këtë term specifikisht. Megjithatë, të gjitha vendet janë dakord me faktin se “e dhëna” është shumë e rëndësishme dhe mënyra sesi njerëzit e përdorin, e analizojnë dhe e perceptojnë të dhënën është thelbësore për tregun e sotëm të punës dhe për vendimarrjen.

Secili nga desk research pajtohet me egzistencën e grupeve të ndryshme të interesit të lidhur me DL (data literacy-njohuria e të dhënave), qofshin këta individë, biznese, universitete, qeveri, media, OJF, institute kërkimore, dhe të tjerë (pra të gjithë ata që punojnë me të dhënat). Lidhur me statistikat e grupeve të interesit të DL, në vende të ndryshme, informacioni është i pakët.

Për shembull, në Lituani ka një informacion të gjerë dhe heterogjen në lidhje grupet e interesit të DL; në Portugali ka informacion statistikor rreth grupeve të interesit për njohurinë dixhitale, pra jo për DL; dhe vendet e tjera kanë pak ose aspak statistika lidhur me grupet e interesit të DL.

Universitetet vijojnë të jenë ofruesit kryesorë të kurseve të lidhura me DL, por ka organizata të tjera që gjithashtu ofrojnë kurse për DL ose kurse të lidhura me DL. Çdo vend ka kompani private specifike / OJQ / ente qeveritare, të cilat ofrojnë këto kurse, kështu për shembull, DigitYser është Hub i Inovacionit Dixhital të Brukselit (Belgjikë), ose Digital Serbia Initiative (Serbia).

Në nivel ndërkombëtar, ka disa kompani që ofrojnë kurse /programe/çertifikime specifike për DL dhe janë aktorët më të mëdhenj në këtë fushë, të tillë janë Qlik (me 'Program Literacy Program'), Microsoft (me programin 'Microsoft Data Science'), Project Literacy Project (nga Qlik, me disa kurse për DL), dhe ofruesit në internet, si Coursera, edX, Udemy, etj. Sistemet e menaxhimit të të mësuarit (LMS) po përdoren gjerësisht në shumicën e vendeve, veçanërisht Moodle, gjithashtu e-portfolio Mahara dhe instrumenta të tjerë të patentuar. Në disa vende ka mbështetje nga ana e institucioneve publike dhe private për përvetësimin dhe aprovimin e kompetencave të lidhura me DL, siç janë për shembull IEFEP në Portugali, ose Departamenti i punës në Belgjikë.

Në Institucionet e Arsimit të Lartë (IAL)/ Universitete, ekziston një gamë e madhe e gradave të lidhura me DL (bachelor, master, Dr., dhe të tjerë), që përfshijnë kurse në shkencën e të dhënave, në big data, inteligjencë biznesi, inteligjencë artificiale dhe lëndë

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA të tjera të lidhura me IT, por duket se ka një rritje të interesit për lëndët e lidhura me DL në degë jo të IT-së, të tilla si marketing, turizëm, gazetari, shkenca shoqërore, etj. Në IAL mund të shohim që DL është gjithmonë pjesë e një diplome, ose kursi, jo egzaktësisht e tërë kursit. Shumë universitete kanë partneritete me kompani apo institucione private, të cilat në një mënyrë ose në një tjetër ndikojnë në rrugëtimin e këtyre kurseve të ofruara nga IAL-të si dhe ndihmojnë në praktikatat, mentorimin dhe projektet e studentëve.

Në sektorin e sipërmarrjes, u analizuan disa faqe ueb-i të ndryshme të vendeve të punës dhe studimi tregon se për termin specifik 'Data Literacy' nuk ka shumë oferta, por kur bëhet fjalë për termat si data, Science data, Big Data, AI dhe subjekte të tjera të ndërlidhura me IT, ka një kërkesë të madhe për profesionistë që kanë njohuri për të dhënat dhe kanë aftësi të shkëlqyera programuese. Oferta të tjera, të tilla si rolet administrative, Burimet Njerëzore, rolet e kontabilistit/financierit, gjithashtu kërkojnë profesionistë me një lloj të njohurisë së të dhënave, si menaxhimi i bazave të të dhënave, përdorimi i MS Office dhe lloje të tjera programesh/softuerësh/instrumentash. Disa aftësi të ndryshme “hard” kërkojnë në këto njoftime për punë, por në përgjithësi aftësitë “soft” janë pak a shumë të njëjta: motivimi, fleksibiliteti, udhëheqja, lojtar ekipi, aftësia për zgjidhjen e problemeve, qëndrimi proaktiv, aftësi të forta ndërpersonale dhe kompetenca ndërkulturore, empatia, vëmendja ndaj detajeve, aftësitë komunikuese, të qenët punonjës i pavarur, të folurit rrjedhshëm në gjuhën angleze, etj. Vërehet një rritje e kërkesës për profesionistë që dinë të punojnë me të dhënat.

Në terma të kompetencave lidhur me DL dhe vlerësimin e këtyre kompetencave, shumë nga vendet e përfshira në këtë kërkim nuk kanë një përfaqëse të vlerësimin ndaj DL, përveç asaj të ofruar nga arsimit formal. Shumica e proceseve të vlerësimin përfshijnë certifikatat e shpërndara nga institucione private/OJQ (p.sh. The Data Literacy Project), ECTS (kredite) të lëshuara nga universitetet dhe certifikatat e lëshuara nga qeveria/entet publike (p.sh. Agjencia Portugeze për Kualifikimet (ANQEP), në Portugali për kompetencat që lidhen me DL, por jo me DL egzaktësisht). Shumica e kompetencave të DL njihen në sektorin e biznesit dhe janë të vlerësuara së brendshmi, por nuk ka një sistem /mjet apo kuadër mjaft të strukturuar për të vlerësuar këto kompetenca për publikun e gjerë. Disa vende (si p.sh. Serbia) nuk kanë institute ose organizata, të përfshira në punën për

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

Vlerësimin e Mësimin Informal dhe Joformal (VINFL), të tjerë (si p.sh. Spanja) përdorin kuadrin European për këtë, si p.sh. DigiCom 2.0.

Konkluzionet kryesore në këtë desk research janë se ka një mungesë në të kuptuarit e asaj çfarë është 'Njohuria e të Dhënave' dhe çfarë di dhe bën një njohës i të dhënave. Ekziston një konfuzion i qartë midis llojeve të ndryshme të njohurive, veçanërisht ndërmjet njohurive dixhitale dhe njohurisë së të dhënave. Në shumë vende, njohuria e të dhënave = njohurinë dixhitale, dhe ky është një pohim i gabuar. Është e nevojshme të sqarohet kuptimi i secilit lloj të njohurive - të dhëna, dixhitale, informacione, media, statistikore dhe të tjera - dhe mënyra se si ato ndërveprojnë me njëra-tjetrën, sepse asnjëra prej tyre nuk është plotësisht e pavarur nga tjetra. Në çdo vend ekziston një sistem apo kornizë kualifikimi për kompetenca të ndryshme që lidhen me DL, por posaçërisht për DL një gjë e tillë nuk ekziston. DL përfshin aftësi të ndryshme "soft", të cilat çmohen dhe njihen nga sektori i biznesit dhe vlerësohen në një nivel të brendshëm, por nuk ka një mënyrë për të vlerësuar këto aftësi për publikun e gjerë ose për t'i vërtetuar ato.

Megjithëse ekzistojnë entitete private/OJQ që ofrojnë lloje të ndryshme të vlerësimit dhe kontrollit dhe disa qeveri janë të përfshira në projekte të ndryshme duke pasur parasysh këtë, ekziston një mungesë instrumentash dhe kornizash konceptuale për ta bërë siç duhet këtë në një nivel kombëtar. 'Njohuria e të dhënave' është një term që nuk është i njohur mirë, por të gjithë përdorin kompetenca/aftësi të DL, me ata që punojnë me të dhëna, kështu që një strukturë e fortë e koncepteve dhe e aftësive teknike dhe jo-teknike duhet për të ndihmuar në identifikimin e njohësit të të dhënave dhe krijimin e profesionistëve më kompetentë.

2. Pyetësorët

Objektivi i pyetësorit online ishte të përmbushë produktin 1.2 të PP1 –Zhvillimin e një analize krahasuese të nevojave të projektit Data Literacy lidhur me Instrumentat e Analizës së Nevojave. Pritej të kishte gjithsej 500 pjesëmarrës në këtë pyetësor online. Pyetësori online pati një numër total prej 705 të anketuar, por numri i përgjigjeve të vlefshme për analizë është 704. Të gjithë partnerët e konsorciumit ishin pjesëmarrës dhe numrat e të anketuarve për secilin vend partner janë:

- EN = 48
- AL = 73
- LT = 75

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

- SRB = 179
- PT = 198
- IT = 128
- DE = 3

Pyetëtori u realizua nëpërmjet platformës Qualtrics¹, duke përdorur anketat në shtatë gjuhë të ndryshme, Angisht, Shqip, Lituanisht, Serbisht, Portugalisht, Italisht dhe Gjermanisht. Pyetëtori u shpërnda, kryesisht, nëpërmjet secilës organizatë partnere (së brendshmi) dhe nëpërmjet mediave sociale.

Në seksionin e parë u analizuan të dhënat demografike të të anketuarve. Shumica e të anketuarve ($\approx 74\%$) janë 40 vjeç ose nën 40 vjeç dhe, përafërsisht, 60% e tyre janë meshkuj. Të anketuarit që morën pjesë në pyetësor ishin nga 27 vende, ndër ta kontribuesit kryesorë ishin Portugalia, Serbia, Italia, Lituania dhe Shqipëria. 55.4% punojnë në kompani dhe 20.2% në IAL, ndërsa të anketuarit e tjerë punojnë nëpër organizata ofruese të trajnimeve, entitete publike, OJQ dhe lloje të tjera të organizatave.

Seksioni i dytë i referohet DL në përgjithësi. Rreth 54.2% e të anketuarve e renditën veten me njohuri të mesme në DL. Përafërsisht, 7% e të anketuarve pranuan se nuk kanë ndonjë njohuri në DL. Ndërsa 64.1% e të anketuarve pohojnë se zhvillimi personal është tipari më i rëndësishëm për DL. Katër aftësitë më të rëndësishme soft që duhet të posedojnë janë: vlerësimi/reflektimi, të menduarit në mënyrë kritike, zgjidhja e problemeve dhe komunikimi. Rreth 7.6% e të anketuarve pajtohen që lidhshipi është një aftësi e butë e parëndësishme për DL. Në terma të kompetencave funksionale, leximi / krijimi i rregullave të klasifikimit të të dhënave është më i rëndësishmi, sipas 56.2% të të anketuarve.

Seksioni i tretë analizon përvetësimin dhe zhvillimin e kompetencave të lidhura me DL në organizatat e të anketuarve. Rreth 48.4% kanë një promovim të moderuar nga organizata lidhur me përvetësimin dhe zhvillimin e këtyre kompetencave, 25% kanë një promovim mjaft të fortë për të përvetësuar dhe zhvilluar këto kompetenca, dhe përafërsisht, 8% pranojnë se nuk kanë ndonjë ndihmë nga organizata në këtë çështje. Fatkeqësisht, ndërmjet 33 dhe 59% të të anketuarve nuk përdorin asnjë lloj mjeti ose metode për të përvetësuar dhe zhvilluar kompetencat e DL. Përafërsisht, 64% e të

¹ <https://www.qualtrics.com>

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

anketuarve thonë se organizata e tyre nuk përdor asnjë lloj vlerësimi, për kompetencat e lidhura me DL. Të anketuarit e mbetur thonë se organizata përdor instrumenta si LEVEL5, DigiComp, ESCO, vlerësimin e punës, testet dhe sondazhet, çertifikatat, etj. Të anketuarit kanë përdorur korniza konceptuale për vlerësim të tilla si ESCO, DigiComp, EQF, dhe të tjera. Në organizatat e tyre, ata shpesh përdorin instrumenta online dhe përdorin vëzhgimin e promovuesve/mentorëve, si një mënyrë për të vlerësuar kompetencat e lidhura me DL. Në terma të kuadrit konceptual European për vlerësimin e kompetencave të lidhura me DL, ndërmjet 77% dhe 90% thonë se nuk njohin ose nuk përdorin ndonjë kuadër të tillë. Ndërmjet të anketuarve që u përgjigjën po, kuadri konceptual më i njohur /i përdorur European është ‘Key Competence Framework for Lifelong Learning’. Rreth 69% e të anketuarve përdorin e-learning dhe/ose metodat e kombinuara të të mësuarit në organizatën e tyre, në të cilat ata kryesisht përdorin videokonferencat dhe mjete dixhitale të LMS, ndërsa mjetet më pak të përdorura janë e-portofoli dhe MOOC. Përafërsisht, 72% e të anketuarve nuk dinë ndonjë sistem të hapur të të mësuarit që lidhet me mjetet e vlerësimit.

Në përgjithësi, mund të thuhet se ka ende një lloj mungesë njohurie në DL. Duke analizuar përgjigjet dhe sugjerimet e të anketuarve, është e qartë se ka një lloj konfuzioni në lidhje me aftësitë soft të DL dhe kompetencat funksionale të DL. Në kutitë për tu plotësuar me tekst të pyetësorit, ku të anketuarit mund të vendosnin aftësi të tjera soft që i konsideronin të rëndësishme, disa prej tyre shënuan aftësi teknike, si ‘aftësitë dixhitale’ dhe ‘njohuritë statistikore’, në vend të tyre. E njëjta gjë ndodhi në kutitë për tu plotësuar me tekst të kompetencave funksionale, ku të intervistuarit shkruanin softuerë /instrumenta në vend të kompetencave funksionale. Është e nevojshme të sqarohen këto përkufizime.

Kur bëhet fjalë për përvetësimin dhe zhvillimin e kompetencave të lidhura me DL, është e qartë që organizatat nuk e promovojnë siç duhet këtë përvetësim dhe zhvillim, duke mos përdorur mjetet dhe metodat për këtë. Dhe, për sa i përket vlerësimit të këtyre kompetencave, shumica e organizatave nuk përdorin instrumenta të vlerësimit, ndërsa shumica e të anketuarve i dinë ose nuk i përdorin këto instrumenta / korniza konceptuale të vlerësimit. Për të vlerësuar kompetencat e lidhura me DL, organizatat nuk përdorin të gjitha mjetet dixhitale të disponueshme për këtë, posaçërisht e-portofolin dhe MOOC (të cilat normalisht janë falas). Shumica e të anketuarve, thanë se ata nuk dinë platforma të hapura të të mësuarit të lidhura me mjetet e vlerësimit, ndërsa të anketuarit e mbetur përmendin shumë platforma të të mësuarit online për këtë.

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

Si përfundim, mund të themi se ky pyetësor nxori në dritë çështje lidhur me mungesën e njohurive mbi kornizat konceptuale/instrumentat e vlerësimit të kompetencave lidhur me DL. Shumë të anketuar punojnë në role të TI-së dhe të ngjashme, dhe nuk dinë / përdorin kornizat konceptuale të vlerësimit për të vlerësuar aftësitë dixhitale (p.sh. DigiComp). Një tjetër çështje në lidhje me mjetet dixhitale të përdorura ose pak të përdorura nga organizatat, është domosdoshmëria për të krijuar një vetëdije mbi mjetet/instrumentat ekzistuese për të përvetësuar dhe zhvilluar kompetencat e lidhura me DL, në mënyrë që organizatat t'i përdorin ato si duhet dhe t'i promovojnë ato ndërmjet punonjësve të tyre / studentëve të tyre dhe popullatës së përgjithshme.

3. Intervistat/Fokus grupet

Ky raport paraqet punë e partnerëve të Konsorciumit DATALIT duke përfunduar dy produktet e fundit të PP1- Intervistat dhe Fokus grupet.

Partnerët realizuan nga 1 deri në 4 intervista secili, me ekspertë të ndryshëm profesionistë, për të kuptuar se si këta profesionistë e perceptojnë nevojën e DL në vendet e tyre. Partnerët gjithashtu zhvilluan një fokus grup secili, përveç UET që bëri dy fokus grupe, një për sektorin e biznesit dhe një tjetër për sektorin e AL. Fokus grupet kishin profesionistë të ndryshëm nga AL ose sektori i biznesit, ose të dy, dhe ata diskutuan mendimet e tyre, perceptimet dhe çështjet organizative në lidhje me DL, në organizatën dhe vendin e tyre përkatës. Për shkak të kufizimeve të krijuara nga Covid-19, shumica e këtyre intervistave dhe aktiviteteve të fokus grupeve u zhvilluan online.

Intervistat u zhvilluan nga secili partner dhe kishin kontributet e ekspertëve të ndryshëm. Në përgjithësi, intervistat e ndryshme konvergjojnë në të njëjtin përfundim, "Njohuria e të Dhënave" nuk është një term i njohur mirë nga të gjithë. Shumë të intervistuar lidhin DL me njohurinë dixhitale, shkencën e të dhënave dhe fusha të tjera teknike. Kërkesa nga kompanitë dhe akademia për njohësit e të dhënave është e lartë (në varësi nga fusha e punës), por nuk ka shumë oferta të të mësuarit në këtë fushë të ekspertizës. Të intervistuarit nga AL pranojnë që DL është e pranishme në programe të ndryshme studimi në organizatën e tyre, por shumë thonë se ata nuk njohin ndonjë ofertë specifike vetëm për DL. Në kompani, ofertat e të mësuarit janë të kufizuara, kryesisht nëpërmjet kurseve online ose trajnime informale gjatë punës. Megjithatë, disa kompani kanë krijuar platformat e tyre të të mësuarit online, në mënyrë që punonjësit të mund të zgjedhin çdo rrugë të të mësuarit pa ndonjë kosto (p.sh. Salvador Caetano Academy, intervista Inova

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

+) Grupet e interesit janë të angazhuara normalisht në aktivitete të DL, kryesisht në IAL, por jo të gjithë (p.sh. Universiteti i Palermo, intervista CNR-ITD). Të rinjtë e diplomuar kanë kapacitetet për të punuar në shumicën e organizatave të të intervistuarve, por vetëm nëse ata vijnë nga IAL teknike, ku aftësitë dhe njohuritë e të dhënave janë fusha kryesore e studimit. IAL-të e tjera kanë mungesë të të dhënave lidhur me ofertat e të mësuarit dhe të rinjtë e diplomuar mund të mos kenë njohuri të mjaftueshme për të dhënat. Të gjithë të intervistuarit referojnë se ka aftësi të rëndësishme të nevojshme për të mësuar dhe punuar me të dhëna, të tilla si mendimi kritik, komunikimi, të mësuarit për të nxënë, zgjidhja e problemeve, vlerësimi /reflektimi, fleksibiliteti/përshtatshmëria, rrjetëzimi (krijimi i networkut), studimi, menaxhimi, orientimi nga klientët, aftësitë e TI dhe të tjera. Fokus grupet u zhvilluan nga secili partner i konsorciumit në organizatat e tyre ose online (për shkak të kufizimeve nga Covid-19). Fokus grupet konsistuan në një grup diskutimi me nga 4 deri në 10 profesionistë secili. Këta profesionistë ishin nga sektori i arsimit të lartë dhe/ose sektorët e biznesit, secili nga një fushë ekspertize e caktuar dhe ndihmuan DATALIT të hedhë dritë mbi çështjet që lidhen me DL në organizatat dhe vendet e tyre përkatëse. Në përgjithësi, pjesëmarrësit e grupeve të ndryshme ranë dakord që DL mund të mësohet, duhet të merret trajnim lidhur me të, duke përdorur raste praktike dhe metoda të tjera, sepse DL është e domosdoshme për karrierën e ardhshme profesionale të dikujt.

Disa çështje u diskutuan, por disa gjetje ishin të papritura, si për shembull, shumë grupe diskutimi referojnë që kompetencat e DL duhet të mësohen në nivele më të ulëta të arsimit, nga shkollat fillore e ato të mesme, në mënyrë që këto kompetenca të jenë të pranishme tek studentët para se ata të arrijnë në universitet. Gjetje të tjera zbuluan se DL nuk është një koncept i njohur dhe shumë pjesëmarrës ranë dakord se nuk ka ndonjë mundësi specifike trajnimi / mësimi për DL. Shumica e të mësuarit të lëndëve të lidhura me DL janë specifike për shkencën e të dhënave, njohurinë dixhitale, big data, statistikat dhe fusha të tjera që lidhen me të dhënat, por jo vetë DL. Disa grupe diskutuan nevojën për certifikimin /vlerësimin e kompetencave të DL. Megjithëse, shumë nga pjesëmarrësit punojnë në përditshmëri me të dhëna, kornizat konceptuale ekzistuese Europiane të vlerësimit nuk njihen / nuk përdoren nga shumica.

Nëpërmjet dy mjeteve (intervistave dhe fokus grupeve) të përdorura për këtë raport ne mund të rendisim disa gjetje interesante:

- “Data Literacy” nuk është një koncept i njohur në përgjithësi.

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

- Është e domosdoshme të krijohet një koncept më i gjerë i DL që të mund të arrijë një audiencë më të madhe.
- Nuk ka ndonjë kurs specifik për DL /aktivitete trajnuese/ mësimore, të lidhur vetëm me DL.
- Duhet të ketë më shumë mundësi praktike për të mësuar (p.sh. raste studimi).
- Njohuritë / kompetencat mbi DL duhet të mësohen që në nivele më të ulëta të arsimimit.
- Të mësuarit e DL duhet të përshtatet me audiencën e synuar - mësimi i DL për një qytetar në pension është i ndryshëm nga mësimi i DL për një student universiteti, për shembull.
- Ekziston domosdoshmëria për të krijuar një kornizë konceptuale vlerësimi, specifike për DL, që të mund të njihet dhe përdoret nga të gjithë.

Në përgjithësi, DL është ende një koncept i ri dhe që krijon konfuzion për organizatat dhe individët, prandaj puna e projektit DATALIT bëhet edhe më e rëndësishme.

Konkluzion

Në këtë kapitull prezantohen konkluzionet e përgjithshme për raportin e analizës së nevojave. Në secilin kapitull kemi prezantuar përmbledhjet dhe konkluzionet kryesore nga instrumentat e PP1 të përdorura. Pra, në këtë përfundim do të përqendrohemi vetëm në rezultatet e përftuara dhe pikat kryesore.

Desk Research

Nga 19 vendet e analizuara, një nga konkluzionet kryesore që ofron desk research është se ka një mungesë në të kuptuarit e asaj se çfarë është 'Njohuria e të Dhënave' dhe çfarë di dhe bën një njohës të dhënash. Ekzistojnë lloje të ndryshme të njohurisë (dixhitale, informacion, etj.), dhe shumë prej tyre krijojnë konfuzion sikur janë DL, sepse nuk ka një përkufizim të qartë të DL në shumë vende. Për DL, nuk ka ndonjë kornizë konceptuale apo sistem kualifikimi në asnjë prej këtyre vendeve, që të jetë specifik vetëm për kompetencat e lidhura me DL (p.sh. njohuria dixhital). Aftësitë/ kompetencat soft në DL janë të vlerësuara në sektorin e biznesit, por këto janë normalisht vlerësime në mënyrë informale dhe të brendshme. Pra, bëhet e nevojshme të përcaktohet se çfarë është DL, të krijohet një kornizë konceptuale që të ketë kapacitetin për të vlerësuar një njohës të dhënash, dhe në këtë mënyrë të ndihmojë në krijimin e profesionistëve me aftësi dhe njohuri më të forta në DL.

Pyetësorët

Pyetësori online ishte një mjet i rëndësishëm për të analizuar atë që mendon dhe di publiku i gjerë për këtë temë. Pyetësori përforcon gjetjet e desk research në lidhje me mungesën e të kuptuarit të asaj se çfarë është DL. Shumë të anketuar kanë gjithashtu një konfuzion në lidhje me ndryshimin ndërmjet aftësive soft /kompetencave funksionale dhe aftësive teknike. Pyetësori nxori në pah çështjet mbi mungesën e njohurive që kanë të bëjnë me kornizat konceptuale/ instrumentat e vlerësimit të kompetencave të lidhura me DL. Shumë prej të anketuarve punojnë në role të TI-së dhe të ngjashme, dhe nuk njohin/përdorin kornizat konceptuale për të vërtetuar aftësitë dixhitale (p.sh. DigiComp). Organizatat nuk i përdorin siç duhet, ose përdorin shumë pak mjetet dixhitale në dispozicion, sipas të anketuarve. Pra, ekziston nevoja për të krijuar një vetëdije mbi mjetet ekzistuese për të përvetësuar dhe zhvilluar kompetenca të lidhura me DL, në mënyrë që organizatat t'i përdorin ato si duhet dhe t'i promovojnë ato midis punonjësve / studentëve të tyre dhe popullsisë së përgjithshme.

Intervistat/Fokus Grupet

Intervistat dhe fokus grupet ishin dy mjetet e fundit të përdorura në PP1. Intervistat e ekspertëve u zhvilluan individualisht, nga partnerët e konsorciumit, për të vlerësuar se si këta profesionistë e perceptojnë nevojën e DL në vendet e tyre. Fokus grupet u bënë me grupe ekspertësh nga AL dhe sektorët e biznesit, ku ata diskutuan mendimet e tyre, perceptimet dhe çështjet organizative në lidhje me DL, në organizatën dhe vendin e tyre përkatës. Për shkak të kufizimeve të Covid-19, shumica e këtyre intervistave dhe aktiviteteve të grupeve të fokusit u zhvilluan online.

Siç u përmend në kapitullin e mëparshëm, këto dy mjete zbuluan disa gjetje interesante:

- “Data Literacy” nuk është një koncept i njohur në përgjithësi.
- Është e domosdoshme të krijohet një koncept më i gjerë i DL që të mund të arrijë një audiencë më të madhe.
- Nuk ka ndonjë kurs specifik për DL /aktivitete trajnuese/ mësimore, të lidhur vetëm me DL.
- Duhet të ketë më shumë mundësi praktike për të mësuar (p.sh. raste studimi).
- Njohuritë / kompetencat mbi DL duhet të mësohen që në nivele më të ulëta të arsimimit.

Numri i referencës së projektit 612561-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA2-KA

- Të mësuarit e DL duhet të përshtatet me audiencën e synuar - mësimi i DL për një qytetar në pension është i ndryshëm nga mësimi i DL për një student universiteti, për shembull.
- Ekziston domosdoshmëria për të krijuar një kornizë konceptuale vlerësimi, specifike për DL, që të mund të njihet dhe përdoret nga të gjithë.

Këto gjetje, së bashku me rezultatet e desk research dhe pyetësorëve online, na bëjnë të konkludojmë se DL është ende një koncept i ri dhe që krijon konfuzion për organizatat dhe individët, se nuk ka një kornizë konceptuale për vlerësimin e kompetencave të DL dhe se "Data Literacy" është thelbësore për të gjithë profesionistët që punojnë me të dhënat. Prandaj, puna e projektit DATALIT bëhet edhe më e rëndësishme.